

Projekt współfinansowany ze środków Unii Europejskiej w ramach Europejskiego Funduszu Społecznego

NAUCZYCIEL SZKOŁY SPECJALNEJ

1. Informacje ogólne

Nauczyciel szkoły specjalnej pracuje z uczniami niepełnosprawnymi: intelektualnie, słabowidzącymi i niewidomymi, słabosłyszącymi, głuchymi i głuchoniemymi, głuchoniewidomymi, niepełnosprawnymi ruchowo, przewlekłe chorymi. Głównym celem jego pracy jest przygotowanie uczniów do samodzielnego – w miarę ich możliwości – życia. Dbą o ich usprawnienie, wielokierunkowy rozwój, wyposażenie w niezbędną wiedzę i umiejętności. Kompensuje funkcje zaburzone i dba o ich korekcję, usprawnia funkcje niezaburzone, wzmacnia talenty uczniów, przygotowuje ich do życia w społeczeństwie, wyrabia samodzielność i zaradność. Nauczyciel w szkole specjalnej prowadzi zajęcia dydaktyczne, wychowawcze i opiekuńcze – uczy określonych przedmiotów (wszystkich lub jednego, albo kilku pokrewnych, co jest szczególnie pożądane w przypadku nauczycieli szkół ponadpodstawowych i uczących przedmiotów zawodowych), prowadzi zajęcia specjalistyczne (logopedię, gimnastykę korekcyjną, zajęcia świetlicowe). Pełni także funkcję opiekuńczo-pielęgnacyjną.

Zadania, metody i formy pracy nauczyciela szkoły specjalnej oraz stosowane przez niego pomoce dydaktyczne zależą od rodzaju niepełnosprawności uczniów.

Nauczyciel jest odpowiedzialny za realizację programu nauczania zalecanego przez Ministerstwo Edukacji Narodowej. Przed każdą lekcją przygotowuje się do jej prowadzenia, organizuje pomoce dydaktyczne, opracowuje ciekawe dla uczniów prezentacje danego tematu.

Systematycznie sprawdza i ocenia prace uczniów. Podczas przerw pełni dyżury, pilnując bezpieczeństwa wychowanków. Organizuje wycieczki, zabawy szkolne i uroczystości, często prowadzi kółka zainteresowań. Prowadzi wymaganą dokumentację: dziennik lekcyjny, arkusz ocen, przygotowuje świadectwa szkolne. Kontaktuje się i współpracuje z rodzicami i opiekunami uczniów, prowadzi z nimi

Projekt współfinansowany ze środków Unii Europejskiej w ramach Europejskiego Funduszu Społecznego

zebrania i spotkania indywidualne. Ściśle współpracuje z pedagogiem szkolnym lub psychologiem.

Praca nauczyciela ma charakter indywidualny. W szkole integracyjnej stale współpracuje z nauczycielem wspomagającym. Jego praca wymaga ścisłych kontaktów z innymi ludźmi – uczniami, rodzicami i opiekunami, innymi nauczycielami, lekarzem, pedagogiem i psychologiem.

Ważne, by nauczyciel miał chęć i możliwość stałego rozwoju, samodoskonalenia, uczestniczenia w różnego rodzaju kursach, szkoleniach lub warsztatach.

Nauczyciel pracuje najczęściej w różnego rodzaju placówkach kształcenia i wychowania specjalnego (w szkole podstawowej, gimnazjum, szkole przysposabiającej do pracy, zawodowej, średniej – w technikum, liceum ogólnokształcącym lub zawodowym, szkołach policealnych i ośrodkach szkolno-wychowawczych). Miejscem pracy są budynki szkolne i sale lekcyjne. Część zajęć prowadzi na powietrzu: na boisku szkolnym, w parkach, a także w muzeach, w teatrach.

Czas pracy nauczyciela wynosi tygodniowo 18 godzin zajęć dydaktycznych w przypadku pracy w szkole, 22 godziny przy praktycznej nauce zawodu, 24 godziny w świetlicy lub internacie. Pozostałe czynności, takie jak przygotowywanie pomocy dydaktycznych, sprawdzanie prac domowych i zebrania z rodzicami, wykonuje poza obowiązkowym pensum, ale w czasie płatnym, w ramach przysługującego wynagrodzenia. Pracuje najczęściej 5 dni w tygodniu w dni powszednie, godziny pracy są uzależnione od planu lekcji. Nauczyciel zatrudniony w internacie lub w ośrodku szkolno-wychowawczym wykonuje swoje zadania także w godzinach nocnych i dniach wolnych od pracy. Oprócz pracy podczas lekcji, nauczyciel poświęca czas na przygotowanie lekcji, pomocy dydaktycznych, sprawdzanie prac uczniów. Uczestniczy w radach pedagogicznych, zebraniach z rodzicami. Wyjazdy na dłuższe wycieczki wymagają pracy podczas całej doby (sprawuje wówczas opiekę nad uczniami).

Projekt współfinansowany ze środków Unii Europejskiej w ramach Europejskiego Funduszu Społecznego

W pracy nauczyciela czynnikiem uciążliwym jest hałas. Często chorobą zawodową są schorzenia narządu głosu.

2. Wymagania

Nauczyciel szkół specjalnych powinien być osobą cierpliwą, wykazywać dużą empatię, posiadać umiejętność nawiązywania kontaktów i słuchania, zdolność koncentracji uwagi i dobrą pamięć. Pożądana jest zdolność obserwacji i wyciągania logicznych wniosków. Niezbędna jest spostrzegawczość w kontekście nie tylko wychowywania i nauczania, ale również zwrócenia uwagi na dysfunkcje rozwojowe występujące u dzieci. Istotną cechą w tym zawodzie jest dobry refleks i podzielność uwagi, ponieważ nauczyciel musi nieustannie dbać o bezpieczeństwo dzieci. Nauczyciel musi być osobą tolerancyjną, z dużą dozą obiektywizmu, powinien charakteryzować się samokontrolą, dojrzałością i odpornością emocjonalną. Przydatną umiejętnością jest zdolność formułowania myśli w mowie i piśmie. Powinien być otwarty na innych ludzi i ich problemy, wykazywać się dużą inicjatywą, wytrwałością oraz być odporny na stres. Powinna go także cechować łatwość nawiązywania kontaktów z osobami z różnymi rodzajami niepełnosprawności.

Pożądana jest dobra sprawność fizyczna. Nauczyciel powinien odznaczać się sprawnością narządu wzroku i słuchu.

3. Czynniki utrudniające zatrudnienie w zawodzie

Czynnikiem utrudniającym pracę mogą być zaburzenia znacznego stopnia sprawności kończyn górnych, a w szczególności w zakresie zręczności palców i rąk oraz na wielu stanowiskach zaburzenia znacznego stopnia sprawności kończyn dolnych.

Utrudnieniem mogą być wady i dysfunkcje narządu wzroku, niedające się korygować szklami optycznymi lub soczewkami kontaktowymi, zaburzenia widzenia

Projekt współfinansowany ze środków Unii Europejskiej w ramach Europejskiego Funduszu Społecznego

stereoskopowego, prawidłowego pola widzenia, percepcji kształtów, zaburzenia dużego stopnia dotyczące rozróżniania barw, koordynacji wzrokowo-ruchowej oraz zmysłu równowagi.

Z uwagi na pracę polegającą na bezpośrednim kontakcie z dziećmi i ich rodzicami ograniczeniem jest niepełnosprawność narządu słuchu, która nie może być skorygowana aparatem słuchowym w przypadku co najmniej jednego ucha, tak aby możliwa była komunikacja werbalna. Praca nie może być również wykonywana przez osoby, które nie posługują się językiem polskim w piśmie (osoby głuchonieme).

Przeciwwskazaniem bezwzględnym jest nosicielstwo chorób zakaźnych i choroby pasożytnicze.

Charakter pracy, a przede wszystkim kontakty interpersonalne, powodują, iż znaczące wady wymowy, schorzenia strun głosowych i niska ekspresja werbalna mogą utrudniać pracę w tym zawodzie.

4. Możliwość zatrudnienia w zawodzie osób z niepełnosprawnością

4.1. Osoby z dysfunkcją narządu ruchu

W zawodzie nauczyciela szkół specjalnych mogą pracować, na wybranych stanowiskach pracy, osoby z nieznaczną dysfunkcją kończyn górnych oraz kończyn dolnych, w tym osoby poruszające się na wózkach inwalidzkich, pod warunkiem odpowiedniego dostosowania obiektu, pomieszczenia i stanowiska pracy. Osoby te nie mogą być nauczycielami wychowania fizycznego lub niektórych przedmiotów zawodowych.

4.2. Osoby z dysfunkcją narządu wzroku

Istnieje możliwość zatrudnienia w zawodzie osób o nieznacznie ograniczonym zakresie pola widzenia i z nieznaczną dysfunkcją narządu wzroku, jeśli jest ona skorygowana przez odpowiednie szkła optyczne lub soczewki kontaktowe.

Projekt współfinansowany ze środków Unii Europejskiej w ramach Europejskiego Funduszu Społecznego

4.3. Osoby z dysfunkcją narządu słuchu

Istnieje możliwość wykonywania zawodu nauczyciela szkół specjalnych przez osobę z dysfunkcją narządu słuchu pod warunkiem, że dysfunkcja ta jest możliwa do skorygowania za pomocą aparatu słuchowego i nie zaburza swobodnego porozumiewania się z innymi osobami. Osoby niesłyszące mogą być zatrudnione w szkole, w której uczą się dzieci głuche.

Zawód mogą wykonywać osoby słabosłyszące w przypadku zapewnienia im odpowiednich pomocy technicznych oraz właściwego przygotowania środowiska i stanowiska pracy. Konieczna jest odpowiednia korekcja słyszenia za pomocą aparatu słuchowego.

Możliwość zatrudnienia osób głuchych i głuchoniemych (dotyczy tylko osób posiadających znajomość języka polskiego w piśmie) jest ograniczona. Osoby te mogą wykonywać zawód na wybranych stanowiskach pracy warunkowo, po dostosowaniu zakresu zadań, identyfikacji indywidualnych barier i przystosowaniu środowiska oraz stanowiska pracy (technicznym i organizacyjnym).

5. Potrzeba przystosowania stanowiska pracy do potrzeb i możliwości osób z niepełnosprawnością

5.1. Osoby z dysfunkcją narządu ruchu

Osoby z dysfunkcją kończyn górnych

Osoby z niewielką dysfunkcją kończyn górnych mogą potrzebować ograniczenia lub eliminacji zadań wymagających dużej sprawności rąk i palców oraz zastosowania indywidualnych pomocy technicznych, które usprawniają pracę. Osobom z dysfunkcją jednej kończyny górnej mogą być potrzebne pomoce techniczne (ortezy, protezy), ułatwiające lub umożliwiające im pracę. Osoba z niesprawnymi kończynami górnymi może korzystać ze specjalnie przystosowanego osprzętu komputerowego (np. myszki, pada) lub specjalistycznego oprogramowania

Projekt współfinansowany ze środków Unii Europejskiej w ramach Europejskiego Funduszu Społecznego

komputera. Osoby z dysfunkcją kończyn górnych nie mogą być nauczycielami wychowania fizycznego ani przedmiotów zawodowych.

Osoby z dysfunkcją kończyn dolnych

Osoby z dysfunkcją kończyn dolnych mogą wykonywać wybrane czynności zawodowe, które można realizować w pozycji siedzącej, na określonych stanowiskach pracy. Może zająć konieczność dostosowania biurka, siedziska, sprzętów, z których osoba z niepełnosprawnością korzysta.

Dla osób z niewielką dysfunkcją kończyn dolnych, poruszających się o kulach, może być niezbędne zainstalowanie uchwytów i poręczy ułatwiających wstawanie i podpieranie w czasie stania. Ułatwieniem mogą być poręcze wzdłuż dróg komunikacyjnych. Kolejna możliwa adaptacja to dostosowanie wielkości stanowiska pracy i wysokości blatów biurka do indywidualnych potrzeb oraz umieszczenie wykorzystywanych urządzeń i narzędzi pracy w zasięgu rąk pracownika. Do indywidualnych potrzeb pracownika z niepełnosprawnością należy też przystosować siedzisko (regulowana wysokość, uchylne siedzisko, regulowany podnózek, blokada kół, regulowane lub indywidualnie profilowane oparcie tylne, regulowane i odchylane podłokietniki).

Poruszanie się osób na wózkach inwalidzkich wymaga likwidacji barier architektonicznych w miejscu i środowisku pracy. Ciągi komunikacyjne powinny być wystarczająco szerokie i pozbawione progów, również drzwi do pomieszczeń i wind powinny mieć odpowiednią szerokość. Konieczna jest likwidacja barier architektonicznych w drodze do zakładu pracy. W miejscu pracy istnieje potrzeba powiększenia przestrzeni manewrowej wokół stanowiska pracy oraz dostosowania wielkości stanowiska pracy do indywidualnych potrzeb i zapewnienia dostępności wykorzystywanych urządzeń, narzędzi pracy i materiałów.

Należy zapewnić częściowe lub całkowite wyeliminowanie zadań i czynności wymagających dobrej koordynacji wzrokowo-ruchowej.

Projekt współfinansowany ze środków Unii Europejskiej w ramach Europejskiego Funduszu Społecznego

Osoby z dysfunkcją narządu ruchu nie mogą być nauczycielami wychowania fizycznego ani przedmiotów zawodowych.

5.2. Osoby z dysfunkcją narządu wzroku

Osoby z dysfunkcją narządu wzroku powinny stosować szkła korekcyjne bądź soczewki kontaktowe. Należy w określonych sytuacjach częściowo lub całkowicie wyeliminować zadania i czynności robocze wymagające koordynacji ruchowo-wzrokowej. Wymagane jest też dobre przygotowanie stanowiska pracy: doświetlenie miejsca i stanowiska pracy, przygotowanie kontrastowego (ciemnego) tła biurka, eliminacja potencjalnych źródeł ośnienia (matowe powierzchnie). Pomocna jest stała lokalizacja elementów środowiska i stanowiska pracy.

W przypadku korzystania z komputera można wykorzystywać specjalne edytory tekstu powiększające litery i grafikę.

5.3. Osoby z dysfunkcją narządu słuchu

Osoby słabosłyszące

Osoby słabosłyszące powinny używać aparatu słuchowego korygującego słuch (zwłaszcza w częstotliwościach pasma mowy) w stopniu umożliwiającym komunikację werbalną (słuch wydolny socjalnie), co jest szczególnie ważne w przypadku osób prowadzących działalność dydaktyczną. Zaleca się ograniczenie hałasu tła oraz pogłosu w pomieszczeniu pracy w celu poprawy warunków percepcji dźwięku oraz poprawy warunków komunikacji werbalnej.

Pomocne jest również rozszerzenie sygnalizacji ostrzegawczej o sygnalizację świetlną lub wizyjną uzupełniającą dźwiękowe sygnały bezpieczeństwa w miejscach potencjalnego przebywania pracownika (pomieszczenie pracy, toaleta, pokój socjalny itp.), sygnalizację wibracyjną lub opartą na przewodnictwie kostnym, informującą o ewentualnym niebezpieczeństwie.

Projekt współfinansowany ze środków Unii Europejskiej w ramach Europejskiego Funduszu Społecznego

Zaleca się, aby w miarę możliwości urządzenia teleinformatyczne, takie jak telefon, komputer itp., były dostosowane do aparatów słuchowych (np. mogą być wyposażone w systemy pętli indukcyjnej lub FM). Urządzenia komunikacyjne mogą być również wyposażone w sygnalizację wizyjną, drganiową lub opartą na przewodnictwie kostnym.

Ważnym ułatwieniem w pracy jest wewnętrzny system komunikacji z osobami słyszącymi.

Osoby głuche i głuchonieme

(dotyczy tylko osób potrafiących posługiwać się językiem polskim w piśmie)

Istnieje możliwość zatrudnienia osób z tego rodzaju niepełnosprawnością. Osoby głuche lub głuchonieme powinny pracować na wybranych stanowiskach, gdzie nie ma konieczności kontaktowania się z osobami spoza zespołu dydaktycznego. Zatrudnienie takiej osoby wymaga właściwej organizacji pracy oraz wprowadzenia wewnętrznego systemu komunikacji z osobami słyszącymi w zespole pracowniczym. Dodatkowo niezbędne jest zapewnienie bezpieczeństwa pracy poprzez zainstalowanie np. sygnalizacji świetlnej, wizyjnej lub wibracyjnej informującej o ewentualnym niebezpieczeństwie w miejscach potencjalnego przebywania pracownika (pomieszczenie pracy, toaleta, pokój socjalny itp.) lub o stanie wykorzystywanych urządzeń.

Zaleca się, aby osobie z tego rodzaju dysfunkcją był przydzielony opiekun na wypadek ewakuacji.

Uwaga. Każdy przypadek zatrudnienia osoby z niepełnosprawnością oraz przystosowania stanowiska pracy do potrzeb i możliwości tej osoby należy rozpatrywać indywidualnie.

